

R.J. HUGGETT — Fundamentals of geomorphology.
Wyd. Routledge, Londyn (Oxon) 2003, 386 str.

Autor recenzowanego podręcznika, Richard John Huggett, jest wykładowcą geografii fizycznej University of Manchester w Wielkiej Brytanii. Prowadzi zajęcia dla studentów geografii z zakresu modelowania środowiska przyrodniczego, procesów geomorfologicznych oraz geografii życia. Główne jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół problemu zmian środowiska przyrodniczego w czasie i przestrzeni. Jest autorem licznych artykułów naukowych publikowanych w międzynarodowych periodykach oraz kilku monografi, m.in. *Fundamentals of Biogeography* (2004), *Topography and the Environment* (2002) oraz *Geocology: An Evolutionary Approach* (1995). Recenzowana pozycja wydawnicza *Fundamentals of geomorphology* ukazała się w serii *Routledge fundamentals of physical geography*, której redaktorem naukowym jest prof. John Gerrard.

Pod względem technicznym książka została wydana bardzo starannie, na dobrym jakościowo kredowym papierze, z licznymi ilustracjami. Opatrzona została przedmową redaktora serii Johna Gerrarda, który wskazuje, że głównymi odbiorcami książki są studenci geografii fizycznej i nauk o środowisku, a podręcznik ma charakter wprowadzający do zagadnień geomorfologicznych. W końcowej części znajduje się obszerny spis literatury, obejmujący przeszło 400 pozycji, słownik podstawowych terminów z zakresu geomorfologii oraz indeks rzeczowy, ułatwiający przeszukiwanie podręcznika. Ponadto do książki autor dodał załącznik w postaci podziału dziejów Ziemi, jednakże zaprezentowana tabela stratygraficzna przedstawia stan wiedzy z 1990 r., przez co w świetle ostatnich zmian, zaproponowanych przez Międzynarodową Komisję Stratygraficzną, straciła nieco na swej aktualności (porównaj *Prz. Geol.*, 2/2005).

Bardzo duża ilość ilustracji i informacji, z wyczerpującymi wyjaśnieniami i odnośnikami w tekście, znacząco podnosi wartość edukacyjną podręcznika. Ciekawe jest zastosowanie specjalnych ramek jako formy wyróżnienia najważniejszych informacji, koniecznych do zapamiętania. Zawarty w nich tekst jest zwięzły. Po każdym podrozdziale następuje krótki spis literatury, która może być pomocna do dalszych samodzielnych studiów nad wybranym zagadnieniem. Co ciekawe, każdą z wymienionych pozycji autor opatrzył komentarzem, charakteryzującym dany odnośnik literaturowy.

Na początku każdego z czterech rozdziałów umieszczone są informacje wprowadzające do głównego tematu wraz z zestawem kilku kluczowych pojęć lub zagadnień w nim poruszanych. Ponadto po każdym podrozdziale znajduje się kilka pytań kontrolnych, które mają pomóc w przyswojeniu wiedzy, a jednocześnie zmusić do kreatywnego myślenia oraz umiejętnej łączności faktów i wiedzy wyniesionych z lektury podręcznika. Dodatkowo zamieszczono także 8 stron w postaci kolorowej wklejki, zawierającej materiał fotograficzny z zakresu geomorfologii.

Pierwszy z czterech rozdziałów, *Introducing landforms and landscapes*, zawiera ciekawe wprowadzenie do przedmiotu badań geomorfologicznych oraz krótki zarys historii, rozwoju i głównych trendów badawczych. Zostały w nim zaprezentowane nurty współczesnej nauki oraz omówione pokrótce najważniejsze historyczne teorie, m.in. teoria cyklu geograficznego W.M. Davisa i poglądy Walthera Pencka na tektoniczno-denudacyjny rozwój rzeźby. Wspomniano także o pracy Eduarda Brücknera i Albrechta Pencka z obszaru Alp Bawarskich, wydanej na początku XX w. (w latach 1901–1909). Jej autorzy wprowadzili do światowej nauki podział plejstocenu na kilka głównych zlodowaceń:

Donau, Gunz, Mindel, Riss i Würm. Ponadto w omawianym rozdziale R.J. Huggett wyjaśnia kluczowe pojęcia konieczne do właściwego postrzegania środowiska przyrodniczego z punktu widzenia geomorfologii. Odnoszą się one m.in. do: zmian rzeźby w relacji do skali czasu, mierzalności natężenia i częstości zjawisk, stanów równowagi charakteryzujących rzeźbę terenu, znaczenia wartości progowych w ewolucji morfologicznej oraz cech systemu geomorfologicznego.

W drugim rozdziale, *Structure*, przedstawiono zagadnienia związane z rzeźbą tektoniczną i strukturalną. Począwszy od teorii płyt litosfery, poprzez wulkany, fałdowania, uskoki oraz znaczenie budowy geologicznej i spękań w rozwoju rzeźby, autor prezentuje relacje zachodzące między geologią a geomorfologią. Zwraca uwagę na zależność między budową geologiczną i tektoniką a układem sieci rzecznej oraz rozwojem dużych zespołów morfologicznych, podyktowanym cechami skał i spękaniami ośrodka skalnego (głębokie profile wietrzeniowe, rzeźba denudacyjno-wietrzeniowa etc.).

Process and form to tytuł trzeciego w kolejności rozdziału recenzowanej pozycji wydawniczej. Jest to część najbardziej obszerna, zawierająca przeszło 200 stron, w której omówione zostały główne typy krajobrazów i formy rzeźby w kontekście procesów prowadzących do ich wykształcenia. Zostały tu zaprezentowane zagadnienia związane z różnymi rodzajami rzeźby: krasową, fluwialną, lodowcową, glacialfluwialną, strefy peryglacialnej, eoliczną i rzeźbą wybrzeży, a także zagadnienia związane z wietrzeniem.

W ostatnim z rozdziałów, zatytułowanym *History*, autor opisuje rolę i znaczenie rzeźby przetrwałej z dawnych epok geologicznych (rzeźba reliktoowa, ekshumowana, stagnująca) w badaniach i rekonstrukcjach geomorfologicznych. Ewolucja długookresowa rzeźby oraz znaczenie rzeźby przedczwartorzędowej w analizach współcześnie obserwowanych procesów i form stanowią ważne źródło wiedzy o procesach rządzących rozwojem środowiska przyrodniczego w skali globalnej.

Recenzowana publikacja *Fundamentals of geomorphology* to książka wprowadzająca do całości zagadnień, jakimi zajmuje się geomorfologia i badacze z nią związani. Pozycja ta może być szczególnie przydatna dla studentów, którzy pragną poszerzyć swoje horyzonty naukowe o elementy od lat obecne w światowej geomorfologii oraz dla osób, które na co dzień mają z nią do czynienia. Jedyną małą wadą podręcznika, wg autora niniejszej recenzji, jest zbyt ogólnikowe potraktowanie wielu aspektów badań geomorfologicznych bądź całkowite pominięcie niektórych z nich (choćby antropogeomorfologii).

Sposób prezentacji wiedzy na kartach *Fundamentals of geomorphology* jest naprawdę godny naśladowania dla rodzimych wydawców. Podręcznik jest ciekawy, napisany klarownym językiem. Zamieszczono w nim dużo ilustracji oraz pomocne sugestie nt. dalszych studiów literaturowych. Zapewne dzięki temu, że został napisany niezwykle przejrzystą angielszczyzną, jest on bardzo przystępny w odbiorze. Autor pisze w sposób wyraźny i logiczny, co jest wyjątkowe dla autorów piszących po angielsku, dla których nie jest to język ojczysty. Książkę czyta się przyjemnie, napisana jest językiem używanym współcześnie, który w sugestywny sposób oddaje istotę opisywanych zjawisk i procesów.

Recenzowana pozycja z całą pewnością powinna znaleźć się w każdej bibliotece wydziałów nauk o ziemi i środowisku, na których są prowadzone zajęcia z zakresu geomorfologii.

Artur Sobczyk